

3. szakmai műhelykonferencia

SZAKKÉPZÉS, OKTATÁS ÉS MUNKAERŐPIAC

Az MTA Közoktatási Elnöki Bizottsága és a TÁRKI-TUDOK társszervezésében

Budapest, 2011. március 3.

MTA Székház, 1051 Budapest, Roosevelt tér 9.

Az MTA Közoktatási Elnöki Bizottsága és a Tárki-Tudok Tudásmenedzsment és Oktatáskutató Központ Zrt. három részes szakmai műhelykonferencia-sorozatának harmadik eseményén¹ a szakképzés és a munkaerőpiac összehangolásának kérdéseivel, majd a szakképzés oktatási rendszert érintő kihívásaival foglalkoztak a megjelent szakértők.

Czomba Sándor a Nemzetgazdasági Minisztérium államtitkára előadásában a szakképzés és a gazdaság közös problémáit és a tervezett kormányzati lépéseket mutatta be. Óriási problémának nevezte, hogy hiány és túlkínálat egyszerre van jelen a munkaerőpiacon, amely akár azt is jelentheti, hogy egy adott szakmára valamelyik régióban túl sok embert képeznek, míg egy másikban túl keveset, vagy egyáltalán nem. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a magyar munkaerő nem mobil. A szakképzés átalakításánál ezért alapvető szempont a gyakorlati képzés erősítése és a gazdaság szereplőinek erőteljes bevonása, a német duális rendszert alapul véve. A kormányzati elképzelések szerint a hároméves szakmunkásképzés bevezetésével és a szakképzés kezdőpontjának korábbra hozásával elérhető, hogy a gazdaság igényeinek megfelelő munkaerő álljon majd rendelkezésre és nőjön a foglalkoztathatóság.

Szilágyi János a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara képzési igazgatója a versenyképesség és a munkaerő-piaci kereslet szempontjából mutatta be a szakképzés problémáit. Véleménye szerint a jól képzett szakemberek hiányának mértéke mára a gazdasági fejlődés gátjává vált. Kutatási eredmények alapján ismertette, hogy mely munkaadói elvárások mentén tapasztalhatóak hiányosságok a munkavállalók körében. Az eredmények alapján úgy tűnik, hogy a szakmai tudáson túl különböző szociális kompetenciák, - mint például az önálló munkavégzés képessége vagy a munkafegyelem – iránti elvárások is megfogalmazódnak, amelyekre nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a jövő oktatási rendszerében. A Kamara álláspontja szerint a képzési idő mindössze 30%-át kellene az elméleti oktatásra szánni, a nagyobb hányadot a gyakorlati képzésre kell fordítani, és a német minta szerint a szakmai cselekvőképességet kell a középpontba állítani a szakkompetencia, a módszerkompetencia és a szociális kompetencia fejlesztésével. Ugyanakkor tekintettel kell lenni arra is, hogy a magyar gazdaság jelen állapotában nem képes a szakképzést teljes mértékben átvenni, ezért a kialakítandó új rendszer szükségszerűen iskolapártibb lesz, mint a német.

Köllő János az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa arra hívta fel a figyelmet, hogy igencsak félrevezető lehet a szakképzési rendszert a vállalati hiányjelzésekre alapozni, mert azok sok esetben érdekevezéreltek, és emellett pontatlanul tükrözik a valódi szakemberigényt egy-egy területen. Ehelyett a foglalkoztatási esélyek és a bérezés mentén kellene tervezni, figyelembe véve a pályaválasztási tendenciákat és előrejelzéseket. A képzési rendszer kialakításánál véleménye szerint tekintetbe kell venni, hogy a vállalatok 20 százalékkal magasabb bért fizetnek az érettségivel rendelkező

---

¹ A konferenciasorozat első rendezvénye **Együttnevelés és különoktatás** címmel 2011. január 26-án került megrendezésre az MTA Dísztermében, a második rendezvény pedig **Pedagógus életpályamodell és oktatásfinanszírozás** címmel február 9-én zajlott le ugyanott. (részleteket lásd: www.tarki-tudok.hu a Konferencia menüpont alatt)

dolgozónak: ez azt mutatja, hogy szükség van az általános készségek fejlesztésére is a szakmai, gyakorlati tudás elmélyítésén túl. Nemzetközi felmérések alapján sikeresnek mondható a dán tanonrendszer, amelyben szoros vállalati együttműködésben valósul meg a szakképzés és így a magyarországi reformelképzelésekkel is találkozik. Az IALS (International Adult Literacy Survey) kutatás eredményeit ismertette Köllő János ugyanakkor kiemelte: a dán szakképzésben átlagosan két évvel hosszabb ideig tanulnak, a funkcionális analfabétizmus töredéke a hazainak, az angol nyelvtudás csaknem 70%-os körökben, szemben a magyar 1% alatti értékkel, emellett a dán szakmunkások többféle feladatot képesek ellátni egy munkakörben és életük során többször képesek munkahelyet váltani. A lerövidített képzési idő, amely az alapkészségek fejlesztésére még kevesebb időt hagyna – ahogy az előadó fogalmazott – nem visz minket közelebb sem a duális, sem a skandináv modellhez. Hangsúlyozta még, hogy a dán képzési rendszer és a magyar között nem abban van a különbség, hogy más képességű, más háttérű fiatalok kerülnek a szakképzésbe, hanem abban, hogy ennek hatása kevésbé érvényesül, azaz az iskola és a tanárok képesek kompenzálni a kulturális tőke hiányát és valóban megtanítják a tanulókat az alapkészségekre (írni, olvasni, számolni és angolul beszélni).

Felkért hozzászólóként ezután elsőként **Rolek Ferenc** a Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke beszélt. Magukért beszélőnek nevezte a Köllő János által bemutatott adatokat, ugyanakkor ő azokból teljesen más következtetéseket vont le. Véleménye szerint az általános képzés erősítése érdekében nem a képzési időt kellene nyújtani, hanem az általános iskolában valóban el kellene sajátítani a tanulókkal az alapkészségeket. Egyetértett azzal, hogy nem lehet kizárólag a vállalati igényekre alapozni a beiskolázást, azonban ezeket a jelzéseket negligálni ugyanakkora hiba lenne. Véleménye szerint szakmunkáshiány igenis van Magyarországon, legfőképpen területileg és minőségben, ami a fejlesztések gátjává válik. Felhívta a figyelmet arra is, hogy az egész életen át tartó tanulás elve nem tükröződik jól a magyar iskolarendszerben. Elismerjük ugyan, hogy ma már nem egy szakmában és egy munkahelyen tölti el az egész életét a munkavállaló, mégis a hosszú alapozással mintha egy egész életre előre akarnánk a diákokat felkészíteni.

Benedek András a Budapesti Műszaki Egyetem tanára hozzászólásában kiemelte, hogy az utóbbi időben erőteljes bizalomvesztés történt a szakképzéssel szemben. A duális rendszerrel kapcsolatban megjegyezte, a világ már hatékonyabb megvalósulásokat ismer a németnél, a skandináv példát kellene követnünk, ahol nem generált olyan szociális feszültségeket a rendszer. A tankötelezettség tervezett megváltoztatása kapcsán hangsúlyozta, hogy annak mindenképpen találkozni kell valamilyen befejezett oktatási szinttel, különben féltő, hogy még polarizáltabb lesz a magyar társadalom.

A konferencia második felében **Fazekas Károly** a Közgazdaságtudományi Intézet igazgatója kiemelte, hogy a tényekre alapozott közpolitika tervezése és gyakorlása során számos diszciplína eredményeire támaszkodhatunk, de ezen belül a közgazdaságtudomány fogalmi, elemzési apparátusa az elmúlt évek során szinte minden szakpolitikai területen egyre nagyobb szerepet játszik. A közgazdasági elemzések a közvélekedéssel ellentétben nem csupán a költségek és hasznok – amúgy korántsem felesleges – összemérését teszik lehetővé, de segítséget nyújtanak az emberi viselkedést befolyásoló ösztönzők megértéséhez is. A közgazdasági gondolkodás térnyerése, a ráfordítások és hasznok mérlegelése a vélekedésekkel szemben éppen hogy nem szorítja háttérbe az értékek átadásának, a méltányosság és igazságosság érvényesítésének szempontjait az oktatáspolitikai formálása során. Pontosan a közgazdasági elemzések hívják fel figyelmünket arra, hogy versenyképes gazdaság nem csupán tárgyi ismeretekkel, készségekkel rendelkező állampolgárookra, hanem kooperációra képes, értékek által vezérelt, művelt, több szempont mérlegelésére, eltérő

perspektívák figyelembe vételére képes emberekre építhet. Ezeket a kompetenciákat viszont már kiskortól fejleszteni kell. Számptalan empirikus kutatás igazolja, hogy az oktatásba való befektetést messze meghaladja a hozam, különösen igaz ez az oktatás korai szakaszaiban. Így nem csak a társadalmi szolidaritás, hanem a gazdasági racionalitás is amellet szól, hogy hosszú távon nagyon is megéri beruházni a jó színvonalú oktatásba.

Fehérvári Anikó az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet munkatársa előadásában a szakképzést folytató intézményrendszer átalakulásával és a végzett fiatalok elhelyezkedésével kapcsolatos adatokat mutatta be. A kutatások alapján elmondható, hogy a szakképző intézmények száma a Térségi Integrált Szakképző Központok kialakításával drasztikusan csökkent, ma az ilyen profilú iskolák 85 intézménybe tömörülnek. Ugyanakkor komoly problémát okoz az iskolák közötti együttműködés hiánya, illetve a képző központok hosszú távú fenntarthatósága. A szakképzettséget szerzett fiatalok pályakövetéses vizsgálatának az a legfőbb tapasztalata, hogy a fiatalok a tanulást tekintik a munkaerő-piaci helyzetüket leginkább befolyásoló, javító tényezőnek, ezért három évvel a szakmunkás-bizonyítvány megszerzését követően is 43 százalékuk tanult.

Lannert Judit a Tárki-Tudok vezérigazgatója előadásában a magyar iskolarendszer erőteljes szelektivitásának negatív hatásait ecsetelte, aminek következtében a szakiskolai képzésben olyan erős kontraszelekció zajlik le a tanulók és pedagógusok körében, ami kedvezőtlen iskolai klímát eredményez. Ennek is betudható, hogy az iskolai erőszak jelensége jóval nagyobb arányban van jelen ezekben az iskolákban, mint a középiskolákban vagy általános iskolákban. A szakiskola jelenleg valóban a magyar oktatás leggyengébb láncszeme, de a minőségi szakképzés érdekében nem a középosztály gyermekeit kellene újabb és újabb szelekciós pontok bevezetésével újraosztani, hanem a koragyermekkori nevelés bővítését és az alapképzés színvonalának emelését kellene a gazdaság szereplőinek is támogatnia. Nem a hetvenes évek nagyüzemi munkásait kell kiképezni, hanem a 21. század kihívásaira válaszolni és önállóan vállalkozni képes mestereket és gazdákat. Ehhez viszont a megalapozott gyakorlati és elméleti szaktudáson túl olyan kulcskompetenciákra is szükség van, mint a vállalkozókészség, kommunikációs készség, idegennyelvtudás, számítógépes ismeret. A szakképzés előrehozásával és az általános képzés visszaszorításával viszont ez kevésbé látszik teljesíthetőnek.

Pokorni Zoltán a magyarországi szakképzés súlyos problémájaként emelte ki, hogy a német példával szemben nálunk 30%-kal kevesebb közismereti képzésben részesül egy tanuló, mire a szakképzésbe jut. A ma érzékelhető szakképzési problémák nem a szakképzésben erednek, hanem az alapképzésben. Ennek megoldására a képzési idő lerövidítése helyett a 9 évfolyamos általános iskolai képzés megfontolására és a 2+2 éves szakképzésre tett javaslatot. Véleménye szerint alapesetben hosszabb és megalapozottabb képzési idő lenne szükséges, és egyes esetekben egérútként lehetőséget kellene adni a csonkított, redukált szakképzésre, de semmiképpen sem lehet ez a fővonal. Pokorni Zoltán kiemelte, a probléma kezelése messze túlmutat az oktatási rendszer hatáskörén. Ahhoz, hogy a szakmatanulás érték legyen, a munkaerőpiacon is olyan feltételeket kell teremteni, hogy a gyerekek ne meneküljenek egy-egy szakma elől (v. ö. hiányszakmák).

Az előadásokat követően a közönség is szót kapott. **Nagy József** professzor felvetette, hogy az egész iskolarendszer valódi, finn típusú átalakítása nélkül önmagukban semmit nem érnek a törvénykoncepció buktatásra vagy az egyes tantárgyak arányára vonatkozó változtatásai. A szakiskola tizedik évfolyamának végén a tanulók átlagos fejlettsége az ötödik-hatodik diákok átlagos fejlettségének felel meg. Ezen kellene elsősorban változtatni, és az energiát a pedagógusok jobb kiképzésére fordítani. **Csányi Lászlóné** a MGYOSZ képzési igazgatója hangsúlyozta, - a probléma összetettségét kiemelve - hogy legelsősorban azt kellene meghatározni, mit is várunk el a szakmunkástól, milyen felkészültséget és képzési szintet. Hiányként fogalmazta meg, hogy a rendezvényen nem esett szó a nem a szakiskolában

tanulók helyzetéről. Utána **Molnár Lajos** az Equity – Méltányos Közoktatásért Egyesület képviselőjében a 15 éves tankötelezettség veszélyeire hívta fel a figyelmet, megfogalmazva, hogy szerinte éppen a hátrányos helyzetűek, a lemorzsolódók fognak ennek hatására idejekorán kikerülni az iskolarendszerekből. Utolsó hozzászólóként **Fodor Erika** a Kutató Tanárok Országos Szövetségétől kiemelte, lehetne hatékonyabban tanítani akár 8 éves képzésben is. Erre példaként hozta fel a hejőkeresztúri általános iskolát, amely bizonyítéka az innovatív és hatékony iskolavezetés és tantestület eredményességének.

A háromrészes konferenciasorozatot **Csépe Valéria** zárta le. A főtítkárhelyettes asszony összegzésében elmondta, ez a fórum megpróbált tényekre alapozottan problémákat és megoldási módokat felvillantani a magyar közoktatás rendszerével kapcsolatban. Az, hogy mindebből mi talál majd meghallgatásra a döntéshozóknál, már az ő felelősségük. Hangsúlyozta, a szakképzésben el kell döntenünk, hogy kiket akarunk képezni, milyen feladatokra és eszerint kell megalkotnunk egy hatékony képzési koncepciót. Nem kérhetjük számon ugyanakkor a társadalom sokkal komplexebb problémáit a közoktatás rendszerén. Mindannyian „elég jó” közoktatást szeretnénk, ami egyidejűleg jelent jó színvonalat és finanszírozhatóságot.